هونەرمەند "ڕێبین حەیدەری"

ڕێبین هونەرمەندێکی وێنەگەر و پەیکەرسازی لێهاتووی بۆکانیە. من لەمێژە چاوەڕوانی دیتنەوەی سەرچاوەیەکم باسی ژیانی ئەوی تێداکرابێت بۆ ئەوەی بیکەمە ناوئاخنی وتارێک و لەم زنجیرە وتارەدا جێی بکەمەوە. لەڕاستیدا ئەم زنجیرەیە زۆر ناتەواو دەبێت ئەگەر ئاماژەیەکی کورت و سەرپێ پیش بێت بەو هونەرمەندە ناودارە و کارەکانی نەکرێت.

بەداخەوە شارەزایی من لە بواری هونەردا زۆر کەمە و زانیاریم سەبارەت بە ڕێبین لەویش کەمتر! بەم پێیە، لێرەدا تەنیا واجبێکی کەفایی بەجێ دەهێنم و دەشزانم ئەم چەند دێڕە شایانی هونەری ئەوی نییە. هۆکاری نووسینەکەم ووتووێژێکە کاک ڕێبین لەگەڵ ماڵپەڕی 'پەیامی بۆکان' ی کردووە و تەرجەمەی عەرەبی ووتووێژەکە هاوڕێ لەگەڵ ناساندنێکی هونەرمەند و هەڵسەنگاندنی کارە هونەرییەکانی لەم ڕۆژانەدا لە ماڵپەڕێکی عەرەبی بە ناوی 'ثقافة والادب' دا بڵاو کراوەتەوە. ئەسڵی ووتووێژەکە کاک حامد قودرەتی بە فارسی بەڕێوەی بردووە و بابەتە عەرەبییەکەش لە لایەن کاک جەلال زەنگابادییەوە ئامادە کراوە. بە داخەوە من نەمتوانی دەقی فارسی یا وەرگێڕاوی کوردیی ووتووێژەکە لە شوێنێکدا بدۆزمەوە و لێرەدا بیانهێنمەوە.

بابەتی عەرەبی بەردەستی من هاوڕێیە لەگەڵ وێنەی چەند کاری هونەریی ڕێبین و نیشاندەری توانای هونەریی هونەرمەندێکە کە هونەری کوردیی دەوڵەمەند کردووە و شاری بۆکان شانازی بە بوونی ڕۆڵەیەکی وەک ئەو دەکات. جگە لە نموونەی کارە هونەرییەکان، تەرجەمەی ووتارێکی ڕێبین و ووتارێکی دیکە بە زمانی ئیسپانیۆلی سەبارەت بە ڕێبین لە ناو ووتارە عەرەبییەکەدا دانراون.

ناوی ئەسڵیی ڕێبین، بەگوێرەی ووتووێژەکە، 'ئەرسەلان' ە و لە ساڵی 1969 لە بۆکان هاتۆتە جیهان، تا ساڵی 1992 لە بۆکان و پاشان بۆ ماوەیەک لە سوید ژیاوە، ماوەیەکیش لە ئەمریکا دەرسی هونەریی خوێندووە، ئینجا دوای 15 ساڵ دووره ووڵاتی، گەڕاوەتەو سەر زێد و نیشتمانەکەی و ئێستا لە بۆکان دەژی و بەکاری هونەرییەوە خەریکە.

ئەوش دەقی ووتارە عەرەبییەکەی کاک جەلال زەنگابادی لەمەڕ هونەرمەند ڕێبین حەیدەری، کە وەرگێڕاوی ووتووێژەکەی کاک حامید قودرەتیشی گرتۆتەبەر:

http://www.iraqiwriter.com/iraqiwriter/Iraqi_Writers_folder/site_writers/Jalal_Zangabady/Jalal_zangabady_art_89.htm

دوای بڵاوبوونەوەی ئەم بەشەی 'بۆکان لەمێژوودا'، ڕێزدار ڕەحمانی سۆفی ووتارێکی بەناوەرۆکی بۆ ناردم کە لە پەیوەندی کارەکانی هونەرمەند ڕێبین حەیدەریدایە و خۆی لە سوێدییەوە وەریگێڕاوەتە سەر کوردی. بەوپەڕی سپاسەوە بۆ کاک ڕەحمانی بەڕێز، وا دەقی سەرجەمی ووتارەکە لێرەدا دەخەمە بەرچاوی خوێنەر:

پەیکەر سازی بۆکانی

کامیلۆ گاڕسیا*

وەرگێڕانی ڕەحمان سۆفی

ووتارێکم بە زمانی سوێدی سەبارەت بە کاری هونەرمەندی پەیکەرساز، ڕێبین حەیدەری خوێندەوە. ئەوەی ڕاستی بێ دوو شێوە هەستم بۆ دروست بوو. یەکەم بیرەوەریم گەڕاوە بۆ زێدەکەم. بەوە زۆر شاد بووم کە زێدی خۆشەویستم ڕۆڵەی هونەرمەندی زۆر لێ هەڵکەوتوەتەوە. دووەم هەستم ئەوە بوو کە

نێوەرۆکی ئەو نووسراوە سوێدییە بکوردێنم و بینێرمە خزمەت خوێنەرانی کورد زمان. فەرموون ئەوەش دەقی ئەو نووسراوە سوێدییە بە کوردی:

"پەیکەرە دەستکردەکانی هونەرمەندی کوردی ئێرانی "ڕێبین حەیدەری" ئاسۆی ئەمڕۆی بەشیکی هونەر دەخاتە بەرچاوی بینەرانی. هەڵبەتە ئەمە بەشێکی سەرەکییە لە کارەکتەری ئەم هونەرمەندە، کە بەم شێوەیە سێنتێزی فۆرمی (یانی ئاوێتە کردن و، وەسەر یەکخستنەوە) لە نێوان هەندێک بناخەی کاری فەرهەنگی وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی دیاری دەکا و گرێی ئەدا بە هونەری مۆدێرنی پەیکەرسازی ئەمڕۆی ڕۆژئاوای یەوە. ونموونەی کاری هونەرمەندانی بە ناوبانگی وەک (موور، و گیاکۆمێتی) مان وەبیردێننەوە. ئەم شێوە پەیکەرسازییە کە وێنەگەلی سروشتی مرۆڤ تێک دەشکێنێ، ئەوەمان بۆئاشکرا دەکا کە بیرۆکەی گرینگی بنەڕەتی ئەو شتانە چۆن داڕێژراون. یان وێنەی- فیزیکی لەش- وکۆئەندامی مرۆڤ وا نیشان دەدا، کە چۆن بەئاهەنگیکێ نەرم دەجوولێنەوە و خۆ وێک دێننەوە، چۆن وەک فەنەردەڕەوێنەوە و دەچنەوە سەر شوێنی خۆیان. یان چۆن هەموو بازنەکانی دەچنەوە نێو وێنەی زگماکی خۆیان. کاتێک مرۆڤ بە وردی سەرنج بداتە پەیکەرە داهێنراوەکانی ڕێبین، دەبینێ کە پەیکەری مرۆڤ دەکەونە بازنەی ناوەندی داهێنان، وشوێنێک بۆ ڕۆح و گیانی هەنووکەی خودی مرۆڤ دیاری دەکەن. وێنە نوێنی داهێنانی ئەم پەیکەرانە وێنەی سروشتی خودی خۆیەتی. ئایا ئەم کارە بۆ ئەوەیە کە هونەرمەند دەیەوێ بە ئێمە بڵێ گیانی ئینسان جێگایکی تایبەتی داگیردەکا، یان لە کەشدا قورسایی نییە؟ یان گیان لەبەر قورساییە،و لەگەڵ بونیاتی پێکهاتەی کۆئەندام و گیان لە یەک قاوخ دا جێگیربووە. ئەگەر وابێ، دەتوانین زۆر بە دڵنیایەوە پەیکەرە بێگیانەکانی ئەم هونەرمەندە لە نێودڵی پۆست مۆدێرن دا دیاری بکەین. هونەری دێرینی جوانی ناسی کە بە قەستەوە گەرەکییە دیوی دەرەوەی شت بگەێنێتە پلەی چۆنیەتی و گیانی دیاردە بخاتە مەترسییەوە و بیگەینێتە مۆمیایی کراوی وهەتا هەتاییەوە، یان هەر مەبەست کات و جێگا دیاری کردنی داهێنانی هونەری یە وبەس؟

من وای بۆ دەچم کە پەیکەرە دەستکردەکانی ئەم هونەرمەندە دەیەوێ شتێکی دیکە نیشانی ئێمە بدا. شتێکی نامۆ کە بۆ گیان و ڕۆحی مرۆڤی بە کۆمەڵایەتی کراوی وڵاتانی ڕۆژئاوایی نە ناسراوە. یان گەرەکیە بێژێ بە شێوەیەکی زانستی قووڵ، گرێدانێک لە نێوان سروشت و مرۆڤ دا هەیە کە قەت ناپسێتەوە. یان ئەندامی سروشتی مرۆڤ جێگایەکی ئاوارتەی داگیرکردووە و تایبەتمەندیکی شاردراوەی نەهان کردووە. ئەگەر بە وردی بڕوانینە کارەکانی ڕێبین بە ڕوونی دەبینین کە ئەم هونەرمەندە زۆر وەستایانە جوانییەکی لە چاو نزیک بە داهێنراوەکانی دەبەخشێ کە لە سروشتدا نییە. دەمەوێ بڵێم ئەم هونەرمەندە ئەندامی سروشتی تێک دەدا و دووبارە سازیان دەکاتەوە. بەم شێوە تێکدان و سازدانەوەیە، شتێک دەئافرێنێ وەک رۆحی مرۆڤ قاڵێ دابێ. بە واتەیەکی دیکە ئەم پەیکەرانە لە « پاڕادایم » ێکی دیکەی هونەریدا رۆح وەبەرهێنان دەنوێنێ. ڕەنگە هەر بەم هۆیەوە بێ کە سەری ئەم پەیکەرانە دیمەنێکی بێ وێنە دەنوێنین. یان دەیەوێ بڵێ کە ئەم سەر و کەللانە هیچ کاریگەریکی ئەوتۆ ناکەنە سەر رۆحی پەیکەرەکان.

هەڵبەت ئەم وێنە پەیکەرانە جیا لە ڕۆحیش نین. بەڵکو داهێنراوەیکی نوێن. ئەگەر لەم ڕوانگەیەوە سەرنجی ئەم پەیکەرەکانە بدەین، دەبینین کە بزووتنەوەی سەری پەیکەرەکان بەلایەکدا لە سەر ئەندامانی لەش تەشەخوسیان پێدراوە. جوولانەوەکانیش نمونەیەکن لەوەی گیان گرێدراوە بە سروشتی کۆئەندامانی لەشی مرۆڤەوە. کە لە وێنەی پەیکەرەکاندا خۆی دەنوێنێ. یان ئەو جوانی پێ بەخشینەیە کە پەیکەرە دەستکردەکان لەگەڵ گیانی مرۆڤ و جوانیی بیرۆکەی و داهێنانی مرۆڤ گرێ ئەدا. ئەمە شیوەی سەرەتایی مرۆڤ خۆیەتی لەگەڵ بیرکردنەوە و ئاگا لە گیانی خۆ بوون. ئەگەر وەرد بڕوانین کە سەر دەچەمێتەوە بۆ لای ئەندامانی لەش و قاوغی سروشتی ئەندامانی مرۆڤ، ئەمەش تێڕامانێکی نوێیە لە خودی سروشت و شێوەی سەروەری سەرنیشان ئەدات. یان هەر گەرەکیە بەم شێوەیە پێناسەی کەسایەتی خۆیمان بۆ وێنە بکاتەوە.

ڕەوشتی بیرکردنەوەی هونەرمەند بووەتە هەوێنی داهێنانی کارەکەی و کاریگەری تایبەتی خۆی هەیە. لە وێنەی پەیکەرە دەستکردە کانی ڕێبین دا بۆمان دەر دەکەوێ کە مرۆڤ بە دوای خودی خۆیدا دەگەڕێ وگەرەکیە خۆی بناسێ. دەیەوەێ پەیوەندی گیانی و نۆرمە سروشتیەکەی خۆی بە خۆ بگرێتەوە. ئەم شێوە تێڕامان و بیرکردنەوە و داهێنانەش وێنەی باڵانوێنی دنیای هونەرمەندی ڕووناکبیری ڕۆژهەڵاتی دەوێنێ. لەم وێنەکارە و وێنە ڕنگ دانەوەیەدا پەیکەرە دەسکردەکانی ڕێبین بە ئێمە ی نیشان ئەدات کە دەیەوێ نهێنی خۆی بنوێنێ. سەر و ئەستۆ بادانەوە بۆ سەر ئەندامگەلی پەیکەرەکان نیشانەی ئەوەیە کە ڕۆح دەیەوەێ بگەڕێتەوە سەر خۆی و پەیوەندی نێوان لەش و گیان. ئەمەش وێنەی دووبارە ئافڕاندنە. خۆدی خۆیەتی دەرکی بە وێنەی دەروون و کەسایەتی مرۆڤ بە گشتی و بوونی خۆی بە تایبەتی کردووە و لەم ڕێگایەوە نیشانی ئەدات. بە دڵنیاییەوە ئەمە شێوەی بیروهزر دابەزاندنی هونەری هونەرمەندی ڕۆژهەڵاتییە بۆ بناغە دارشتنی بیر بە کردەوە کردن. بەم ڕاگوێزانە دەگەڕێتەوە بۆ ناخی سروشتی بیر و ئەندێشە ی ڕۆژهەڵاتی و دەروونیکردن و نیشاندانی سۆز و هەستی ئەو هونەرمەندە.

ڕێبین زانایانە توانای داهێنانی خۆی بە شێوەیکی پیرۆز لە نێوان پەیوەندی مرۆڤ و سروشت دا لە پەیکەرەکاندا بە بینەر نیشان ئەدات. بینەر بە سانایی هەست بە وە دەکا، کە هونەرمەند بە سەر شێوەکاری ڕۆژهەڵاتی خۆی دا زاڵە. شارەزایی لە سەر هونەری ڕۆژئاوایش هەیە. هەر بۆیەش توانیویەتی بەشێک لە شێوە کاری پەیکەرسازی ڕۆژئاوایی ئاوێتەی کارەکانی خۆی بکا. و لە جێگای خۆیدا کەڵکی هونەری و داهێنای لێ وەرگرتووە. ڕنگە هونەرمەند بە دوای ئەوەدا بگەڕێ کە دەیەوێ لە داهێنانە کەی دا ئەوەی کە لەدەستی چووە دووبارە بە دەستی بهێنێتەوە."

Camilo Garcia 1997*